

**Қазақстан Республикасы экология және
табиғи ресурстар министрлігі**

«Қазгидромет» РМК



**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №29
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«14» маусымға 2024 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «13» маусым күні 20 сағаттан «14» маусым күні 20 сағ. дейін 2024 ж.)

құрастырылған уақыты: 13.06.2024 ж.

Мекен жайы : Астана қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Смагулова А.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Букабаева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: ugpastana@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-53-38	e-mail: seli@meteo.kz

**2024 жылғы «14» маусымға
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Өткінші жаңбыр (1,0-14,0), найзағай, күндіз кей жерлерде қатты жаңбыр (15,0-20,0 мм), бұршақ түсуі мүмкін. Батыстан жел соғады, күші 9-14, найзағай кезінде екпіні 17-22 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 12-17 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 1-6, күндіз 6-11 градус жылы.
Күнгеі Алатау	Өткінші жаңбыр (1,0-14,0), найзағай, күндіз кей жерлерде қатты жаңбыр (15,0-20,0 мм), бұршақ түсуі мүмкін. Батыстан жел соғады, күші 9-14, найзағай кезінде екпіні 17-22 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 15-20 градус жылы.
Теріскей Алатау	Кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-14,0 мм), найзағай, күндіз бұршақ түсуі мүмкін. Батыстан жел соғады, күші 9-14, найзағай кезінде екпіні 17-22 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 13-18 градус жылы.
Жетісу Алатау	Кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-14,0 мм), күндіз кей уақытта қатты жаңбыр (15,0-18,0 мм), найзағай. Оңтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 2-7, күндіз 7-12 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 1-6, күндіз 6-11 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Өткінші жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 20-25 градус жылы.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Өткінші жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 20-25 градус жылы.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 17-22 градус жылы.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 20-25 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-5,0 мм), найзағай. Оңтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 22-27 жылы, күндіз 35-40 градус қатты ыстық.
Сауыр	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-5,0 мм), найзағай. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 20-25 градус жылы.
Тарбағатай	Жаңбыр (1,0-14,0 мм), найзағай, кей жерлерде бұршақ. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 12-17, күндіз 20-25, кей жердерде 28 градус жылы.
Қазақстандық Алтай	Күндіз жаңбыр (1,0-14,0 мм), найзағай, бұршақ, дауыл. Оңтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 13-18, кей жерлерде 8, күндіз 22-27, кей жерлерде 18 градус жылы.

2024 жылғы 13 маусымдағы жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде жауын-шашын салдарынан, су деңгейінің көтерілуі бақыланды. Мыңжылқы – Кіші Алматы ө., Тұйықсу а/б – Кіші Алматы ө., Сарысай ө. сағасынан төмен – Кіші Алматы ө., Просвещенец д/ү – Батарейка ө., Алматы қ. – Кіші Алматы ө., Бұтақ а. – Бұтақ ө., Проходной ө. сағасынан 2 км жоғары – Үлкен Алматы ө., саға – Проходная ө., саға – Терісбұтақ ө., Таутүрген а. – Түрген ө., Есік қ. – Есік ө. және Талғар қ. – Талғар ө. гидрологиялық бекеттерінде су деңгейі 10 см-ге дейін көтерілді. Температуралық фон 2 °С-тан 19 °С оң мән аралығында. 13 маусым күні сағат 5-те нөлдік изотерма 3815 м биіктікте болды.

**2024 ж. "13" маусымдағы
Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м ³ /с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лайлылық
				Макс. 12.06	Мин. 13.06	08 сағ. 13.06	Күндіз 12.06	Түнде 13.06	Орт. 12.06	08 сағ. 13.06	Орт. 12.06	Макс. 12.06	08 сағ. 13.06		
1	Кіші Алматы	Мыңжылқы МС	3017	9.1	2.0		13.1								
2	Кіші Алматы	Мыңжылқы МС ГБ	3017			5.0			265	265				+1	*
3	Кіші Алматы	Тұйықсу а/б ГБ	2466			11.0			563	563				+1	*
4	Кіші Алматы	Шымбұлақ МС	2200	16.1	6.5		26.5	1.5							
5	Кіші Алматы	Сарысай ө. сағасынан төмен ГБ	1928			13.0			280	280	3.08	3.22	3.08	+1	*
6	Кіші Алматы	Медеу ГБ	1700			14.0			120	117				0	*
7	Батарейка	Просвещенец д/ү ГБ	1569			13.0			58	59	0.19	0.19	0.20	+2	*
8	Кіші Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			15.0			196	195	3.30	3.65	3.13	+1	*
9	Бұтақ	Бұтақ а. ГБ	1475			13.0			258	258				+1	*
10	Үлкен Алматы	Көлден 1.1 км биіктікте ГБ	2654			7.0			316	315	3.15	3.30	3.01	-1	*
11	Үлкен Алматы	Проходной ө. сағасынан 2 км жоғары ГБ	1471			12.0			275	275				+1	*
12	Құмбел	саға ГБ	2150			8.0			95	93				-2	*
13	Проходная	саға ГБ	1422			10.0			284	284	2.29	2.46	2.29	+2	*
14	Терісбұтақ	саға ГБ	1362			10.0			219	219	1.70	1.73	1.73	+1	*
15	Қаскелен	Қаскелен қ. ГБ	1133			15.0			289	287	5.85	5.85	5.48	-2	*
16	Түрген	Таутүрген а. ГБ	1054			19.0			121	123	14.74	19.09	15.51	+10	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			15.0			211	211				+1	*
18	Талғар	Талғар қ. ГБ	1199			19.0			200	203				+7	*
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауындағы ГБ	2500	13.0	5.2		12.5		-112	-97				+20	*
20	Баянкөл	Баянкөл а. ГБ				11.0			107	106				+5	2
21	Көктал	Аралтөбе а. ГБ				11.0			258	260	24.6	26.0	26.0	+4	*
22	Мерке	Улбугуй қыс. ГБ							132	134	5.57	5.57	6.05	+2	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

«14» маусымға 2024 ж.

Қазақстанның таулы аумағындағы жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы кеңес беру

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Биік таулы аймақта қардың түсуіне байланысты маусымдық қар сызығы уақытша 3500 м биіктікке дейін төмендеді. Қар жамылғысының еруі салыстырмалы түрде төмен ауа температурасына байланысты баяулайды. Нөлдік изотерма таңғы сағат 5-те 3815 м биіктікте болды. Орта таулы аймақта топырақтың ылғалдылығы жоғары. Өткінші жаңбыр (1,0-14,0), найзағай, күндіз кей жерлерде қатты жаңбыр (15,0-20,0 мм), бұршақ түсуі мүмкін. Іле Алатауының орта таулы аймағында қарқынды ұзақ жауын-шашындар түскен кезде сел түзілуі мүмкін. Сел қауіптілігі бар аймақта тәртіп ережелерін сақтаңыз. Кіші және Үлкен Алматы өзендерінің алаптары үшін сел түзуші факторлардың критерийлеріне жеткен кезде дауылды ескерту беріледі.
	Күнгеі Алатауы	Маусымдық қар сызығы 3000 м биіктіктен жоғары орналасақан. Ауа температурасы төмендеді. Қар жамылғысымен мұздықтардың еруі баяулады. Өткінші жаңбыр (1,0-14,0), найзағай, күндіз кей жерлерде қатты жаңбыр (15,0-20,0 мм), бұршақ түсуі мүмкін. Күнгеі Алатауының орта таулы аймағында қарқынды ұзақ жауын-шашындар түскен кезде сел түзілуі мүмкін. Сел қауіптілігі бар аймақта тәртіп ережелерін сақтаңыз.
	Теріскей Алатау	Маусымдық қар сызығы 3000 м биіктіктен жоғары орналасақан. Қар жамылғысымен мұздықтардың еруі жалғасуда. Кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-14,0 мм), найзағай, күндіз бұршақ түсуі мүмкін. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Жетісу	Жетісу Алатауы	Маусымдық қар сызығы 3000 м биіктіктен жоғары орналасақан. Қар жамылғысы мен мұздықтардың еруі ауа температурасының салыстырмалы түрде төмен болуына байланысты баяулайды. Кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-14,0 мм), күндіз кей уақытта қатты жаңбыр (15,0-18,0 мм), найзағай. Жетісу Алатауының орта таулы аймағында қарқынды ұзақ жауын-шашындар түскен кезде сел түзілуі мүмкін. Сел қауіптілігі бар аймақта тәртіп ережелерін сақтаңыз.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Маусымдық қар сызығы 3000 м биіктіктен жоғары орналасақан. Қар жамылғысы мен мұздықтардың еруі ауа температурасының салыстырмалы түрде төмен болуына байланысты баяулайды. Өткінші жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай болады. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Талас Алатауы	Маусымдық қар сызығы 3000 м биіктіктен жоғары орналасақан. Қар жамылғысымен мұздықтардың еруі жалғасуда. Орта таулы аймақта топырақтың ылғалдылығы жоғары. Өткінші жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай болады. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Түркістан	Талас Алатауы	Маусымдық қар сызығы 3000 м биіктіктен жоғары орналасақан. Қар жамылғысымен мұздықтардың еруі жалғасуда. Орта таулы аймақта топырақтың ылғалдылығы жоғары. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-5,0 мм), найзағай. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.

Абай	Тарбағатай	Үздіксіз маусымдық қар сызығы жоқ, қар дақтары жатыр. Жаңбыр (1,0-14,0 мм), найзағай, кей жерлерде бұршақ. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Маусымдық қар сызығы шамамен 3000 м биіктікте орналасқан. Ауа температурасы аздап төмендеді. Қар жамылғысымен мұздықтардың еруі жалғасуда. Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-5,0 мм), найзағай. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Қазақстандық Алтай	Орта таулы аймақ негізінен қар жамылғысынан босанды. Қар жамылғысының еруі салыстырмалы түрде төмен ауа температурасына байланысты баяулайды. Күндіз жаңбыр (1,0-14,0 мм), найзағай, бұршақ, дауыл. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.

Сел қауіптілігінің деңгейі (5 Қосымша).

!!! Ескерту: Сел қауіпті ауданда тәртіп ережесін сақтаңыз (6 Қосымша).

Сел қауіптілігінің деңгейі

Сел қауіптілігінің деңгейлері	Сел қауіптілігінің деңгейін анықтайтын факторлар	Сел үдерісінің даму ықтималдылығы	Қауіптілік дәрежесі	Қорғау шаралары
	<p>Маусымдық қар сызығы жағдайының, ауа температурасының, топырақ ылғалдылығының, сұйық жауын-шашынның қарқындылығы мен ұзақтығының жоғары мәндері</p>	<p>Негізгі өзен аңғарында сел үдерісінің даму ықтималдығының жоғары болуы және негізінен таулардан шыға берісте сел массасының шөгуі</p>	<p>Өзен аңғарында және таулардан шыға берісте орналасқан халық пен шаруашылық объектілеріне үлкен қауіптілік</p>	<p>Халықты, мемлекеттік және шаруашылық басқару органдарын құлақтандыру</p>
	<p>Маусымдық қар сызығы жағдайының, ауа температурасының, топырақ ылғалдылығының, болжанатын сұйық жауын-шашынның мөлшерінің жоғары мәндері</p>	<p>Селдің негізгі өзен аңғарына шығу ықтималдығы және онда сел массасының шөгуі</p>	<p>Өзен аңғарында орналасқан халық пен шаруашылық объектілеріне потенциалды қауіптілік</p>	<p>Халықты, мемлекеттік және шаруашылық басқару органдарын құлақтандыру</p>
	<p>Сел қалыптасуының потенциалды ошақтары болған кезде төмен таулы аймақтағы салыстырмалы түрде төмен ауа температурасы, топырақтың ылғалдылығы, сұйық жауын-шашынның қарқындылығы мен ұзақтығы</p>	<p>Селдің пайда болу ықтималдығы шамалы</p>	<p>Төмен таулы аймақтағы селдің пайда болу аймағындағы адамдар үшін потенциалды қауіптілік</p>	<p>Сел қауіптілігі бар аймақта тәртіп ережелерін сақтау, «Абайлаңыз, сел қауіптілігі бар телім» ескерту қалқандарын назарға алу</p>
	<p>Төмен ауа температурасы, топырақтың ылғалдылығы, сұйық жауын-шашынның, сел пайда болу ошақтарының болмауы</p>	<p>Селдің қалыптасу жағдайлары жоқ</p>	<p>Қауіптілік жоқ</p>	

Ақпаратты пайдалану кезінде "Қазгидромет" РМК-ға сілтеме міндетті

Сел қауіптілігінің белгілері және Сел қауіптілігі бар аймақта тәртіп ережелері

Тауларға баруды және тауда болуды жоспарлау кезінде ауа райы болжамын ескеру және дауылды ескертулерді қадағалау, сұрапыл апат қауіптілігіне уақытылы әрекет ету қажет.

Сел ағынының тереңдігі 40-50 м жетуі мүмкін (әсіресе арнаның бұрылыстарында), ағынның қозғалу жылдамдығы-5-10 м/с және одан жоғары (жекелеген жағдайларда 15-20 м/с дейін) болады. Егер адам сел ағынына түссе, өлімге алып келуі сөзсіз, сондықтан қауіпсіздік шараларын сақтау ерекше мәнге ие болады.

Қатты жауын-шашынның түсуінен туындаған сел қауіптілігінің белгілері

- ✓ Өзендегі судың шығыны мен лайлылығының күрт артуы.
- ✓ Өзен арнасының жоғарғы бөлігінде балшық шаңы бұлттының және гүрілдің пайда болуы.
- ✓ Селге жақын жерде топырақ беткейін шайқау.

Сел қауіптілігі бар аймақта тәртіп ережелері

- ✓ Өзен арнасына (жайылмасына), құрғақ арнаға және көл бөгетіне жақын жерде демалуға және шатырлы лагерь құруға болмайды.
- ✓ Бақылаушыны алға қойыңыз, сонда ол алда не болып жатқанын көреді және төнген қауіп туралы ескертеді, сонымен қатар өзеннен су алуға барғанда.
- ✓ Сұйық жауын-шашынның қарқынды түсуі және сел қауіптілігінің басқа да белгілері кезінде өзен арнасынан (жайылмасынан), құрғақ арнадан алыстау және аңғардың баурайы бойынша 40-50 м жоғары көтерілу.
- ✓ Сел өткен кезде одан өзен арнасының бойымен қашуға болмайды, аңғардың баурайы бойымен 40-50 м жоғары көтерілу керек (сел тасқынынан тастар ұшуы мүмкін).
- ✓ Тік жартастар мен тік беткейлердің астында тоқтамаңыз (топырақ беткейінің шайқалуынан, сел жақын жерде, құламалар мен тастың түсуі болуы мүмкін).
- ✓ Сел өткеннен кейін өзен арнасына түспеу, өйткені арнада сел қайта қалыптасу мүмкін.
- ✓ Сел жүріп өткеннен соң беткейлердің сырғуынан, үзілген немесе салбырап тұрған электр сымдарынан, бүлінген газ магистралынан абай болған жөн.